IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBA FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

EDITUR: J. ORLANDO-SMITH

ru. 116 APRIL, 1949. Nru. 116

Il-Ħidma tad-Dipartiment tal-Biedja

FIN-NUQQAS ta' l-Onor. Bertram Camilleri, il-Ministru ta l-Industrja, il-qagħda tad-Dipartiment tal-Biedja, u l-ħidma li qiegħda tiġi mwettqa minn dan id-Dipartiment, ġiet imfissra tajjeb ħafna fil-Parlament mill-Onor. Dr. A. Colombo.

Huwa fiehem fil-qosor l-attivitajiet tad-Dipartiment tal-Biedja u l-ħsieb li għandu l-Gvern li jkattar dawn il-ħidmiet fl-interess ta' l-ekonomija nazzjonali u fl-istess ħin għall-ġid tal-bidwi u tal-poplu kollu.

Il-ħidma tad-Dipartiment tista' ġi mqassma taħt dawn it-tliet taqmiet prinċipali, jiġifieri:—

a) **Li juri, bl-eżempji u bit-tagħm, lill-ħaddiema ta' l-art, il-metoi ta' agrikoltura moderna.**

b) **Li jkun minn ta' l-ewwel filroduzzjoni ta' l-ikel.**

ċ) **Li jipprovdi rikreazzjoni lillubbliku, billi jżomm tajjeb il-ġona, il-mixtliet u s-siġar.**

Taħt il-kapitlu (a) jistgħu jiġu ıdaħħla l-ħidmiet kollha li għandom x'jaqsmu mat-tħaris, kura u erda ta' mard minn fuq is-siġar u annimali, li jagħmlu kull sena ħsa kbira; is-servizzi li jingħataw ill-farms u mill-postijiet tat-trobija ta' l-annimali tal-Gvern; tħeġiġ għal produzzjoni akbar; orgaizzazzjoni tal-bejgħ fis-swieq ta' arra u tal-pajjiż; biex jinżammu tatistiċi b'tagħrif li minn fuqu jkuu jistgħu jittejbu s-swieq tal-prootti; it-tqassim bil-ħaqq ta' ġwież għad hawn nuqqas tiegħu; il-konoll biex jiġu regulati l-kirjiet talħelieqi; tħabrik biex tiġi salvata u ıħarsa l-ħamrija; lista ta' tagħrif ir-reqqa dwar l-artijiet għammiela għandna; organizzazzjoni tal-proaganda; il-mili ta' artijiet mogħxa is-siġar; għajnuna finanzjarja lil awk li huma liċenzjati biex iżomıu bhejjem tar-razza, kif ukoll lil awk is-soċjetajiet li għandhom għal albhom l-interessi tal-Biedja loka- u lil dawk li jrabbu n-naħal għal roduzzjoni tal-għasel ta' Malta.

Taħt il-Kap. (b), jiġifieri biex żid il-produzzjoni ta' l-ikel għal konum lokali, qiegħda ssir ħidma li rnexxiet b'suċċess fil-farms u fil-postijiet tat-trobbija li għandu l-Gvern. It-tagħrif li sejrin nagħtu dwar il-produzzjoni li saret mill-1 ta' Ottubru, 1947, sal-31 ta' Diċembru 1948, isaħħaħ dak li qegħdin ngħidu:

SEZZJONI TA' BHEJJEM U TJUR

Majjal	16,900 rtal
Tjur	3,340 ,,
Bajd:	
Tat-tiġieġ	131,113
Tad-dundjani	2,363
Tal-papri	1,754
Ħalib:	
Tal-baqar	597 glalen
Tal-mogħoż	2,037 ,,
Demel:	
Demel ta' l-annimali	48 tunnellata

SEZZJONI TA' L-OQSMA

Lucerne jew Nifel	265,190 rtal
Patata	61,644 ,,
Pastard	37,610 ,,
Tadam	16,783 ,,
Pitravi	13,374 ,,
Ful	12,126 ,,
Ġidra	12,119 ,,
Qamħ	6,800 ,,
Qara' aħmar	4,546 ,,
Xgħir	3,680 ,,
Spinaċi	3,566 ,,
Qara' Bagħli	2,300 ,,
Karrotti	2,175 ,,
Basal	2,149 ,,
Krafes	1,557 ,,
Piżelli	1,367 ,,
Ġulbiena	1,269 ,,
Ħass	676 ,,
Qara' twil	561 ,,
Kaboċċi	242 ,,
Qamħ ir-rum	150 ,,
Tewm	100 ,,

(Ikompli fil-faċċata 3)

BEJGĦ TA' PRODOTTI

Mill-ewwel darba li ħareġ it-truck tal-Gvern ibiegħ il-ħaxix, fit-22 ta' Frar, sal-25 ta' Marzu 1949, inbiegħu dawn il-prodotti li ser insemmu:

Kaboċċi	8846 waħda
Pastard	3434 ,,
Tewm aħdar	1377 ,,
Ħass	1130 ,,
Pitravi	1666 rtal
Ġidra	749 ,,
Karrotti	690 ,,

FARM F'TAL-BALAL

MADWAR 90 tomna art qrib id-Depot tal-Ħalib li hemm f'Tal-Balal, li l-biċċa l-kbira kien blat, qiegħda tiġi mibdula f'raba' għammieli billi l-ewwel jinxteħt fuq il-blat l-iskart kollu li jingabar mit-triqat u wara, dan l-iskart, jiġi mgħotti minn saff ħamrija li tinġabar skond il-liġi.

Bis-saħħa ta' din il-ħidma, tmint it-mien u nofs minn dil-art mogħxa ġa ġew mibdula f'raba' għammieli u d-Dipartiment tal-Biedja żeragħhom patata, basal u ġidra. Minbarra dan, id-Dipartiment beda jikkoltiva wkoll ħdax-il tomna u nofs art li kienet abbandunata u żera' fihom qamħ Awstraljan, patata u qara' bagħli barra milli ħawwel ukoll 500 dielja u 114-il siġra tal-frott. Biċċa art oħra li fiha madwar 15-il tomna u li diġà ntefgħet il-ħamrija fuqha jonqosha biss li tiġi mwittija u malli dan ix-xogħol ikun lest tiġi miżrugħa wkoll. Minn dan naraw li fi żmien qasir ħafna kważi nofs id-90 tomna li kienu moħlija, jiġifieri 45 tomna art, sejrin jinbidlu f'għelieqi.

Hemm il-ħsieb li dan il-qasam ġdid nibdew nieħdu minnu dak kollu li nistgħu billi niżirgħu bil-prodotti kull biċċa art li nibdlu f'raba', inżidu fih is-siġar tal-frott u l-blat li jkun għad baqa' jservina għat-trobbija tad-dnudjani u n-naħal. Dan il-farm qiegħed jiġi magħdud bħala fergħa tal-farm li għandna l-Għammieri, l-istess ħaġa bħalma huwa magħdud il-farm tat-tjur li hemm f'Wied Inċita. Minbarra li dina l-art qiegħda titbiddel f'raba' biex iżżidilna l-ikel sejra tagħti wkoll xogħol lil xi ħaddiema.

ID-DENI TAL-MAJJALI

(*T. Gatt Rutter, B.Sc., M.R.C.V.S.*)

DIN hija marda li ġġib ħafna ħsara kbira fost il-majjali u għaldaqstant hija ta' telf kbir wisq għal min irabbi. Hemm bżonn għalhekk li wieħed ikun jaf kif jilqagħlha u jwaqqafha qabel ma tibda taħkem sew. Id-deni tal-majjali jittieħed minn wieħed għall-ieħor u jiddakkru bih kemm tal-ftama u ta' żmienhom, iżda jaħkem l-iżjed fost il-qżieqeż iż-żgħar, jiġifieri ta' xahrejn jew tlieta.

Iż-żmien li jgħaddi bejn meta tidħol il-marda sakemm tidher fost il-majjali huwa minn ġimgħa sa tlieta jew ukoll erba' ġimgħat.

KIF JIDHER QASQUŻ MARID

L-ewwelnett jidher li ma jkunx f'siktu u xi drabi ma jkunx jista' jħammeġ. Wara ftit jaqbdu tkexkix u jidgezzez ġo xi rokna. Il-qasquż jixrob ħafna ilma għax ikollu deni qawwi u minn xi daqqiet jivvomta. Jista' jaqbdu s-sliħ u jmur lura malajr ħafna. It-telqa tibda tiżdied sakemm il-majjal imut.

Fil-ġilda jkun hemm dbabar ta' tikek ħomor madwar il-widnejn, fuq iż-żaqq u fuq l-ixkla u madwar denb il-qasquż. Hafna drabi l-qasquż li jkollu l-marda jaqbdu wkoll riħ fil-pulmun u għalhekk taqbdu s-sogħla.

Wieħed għandu jissuspetta li għandu l-ħass fost il-majjali, meta:

1) bosta qżieqeż imutu;
2) bosta qżieqeż jidhru mitluqin;
3) ikun hemm xi mewt 'l hawn u 'l hinn għalkemm il-qżieqeż l-oħra jidhru f'saħħithom;
4) meta jmutu għadd kbir ta' qżieqeż tal-ħalib jew ukoll tal-ftama;
5) meta qżieqeż jomordu bil-pulmun jew bis-sliħ;
6) meta l-ewwel ma jimtessu, majjali li jkunu għadhom kemm inxtraw.

KIF TIXTERED IL-MARDA

Id-demm, il-ġewwieni u l-laħam kif ukoll il-ħmieġ tal-majjali morda huma ta' periklu kbir għax iniġġsu qżieqeż oħra. Majjali f'saħiħthom jittieħdu mill-morda għax dawn iniġġsu, bil-ħmieġ tagħhom, l-art, il-ħwat u l-ikel. Il-marda jista' wkoll iġorrha l-bniedem ma' saqajh, ma' ħwejġu, ma' xkupi u affarijiet oħra. Il-gaxin li jkun fih laħam mhux misjur ta' majjali morda jista' jxerred il-mard u għalhekk għandu jitgħalla.

KIF THARES MILL-MARDA

L-ewwelnett hija meħtieġa indafa kbira. Meta inti tkun taf żgur li ma għandekx mard fil-post għandek toqgħod attent li ma ddaħħalx mal-majjali li jkunu f'saħħithom, xi majjali li tkun għadek kemm xtrajt. Il-majjali ġodda li tixtri għandek iżżommhom imwarrbin għal erba' ġimgħat biex tkun taf sewwa jekk humiex qawwijin u sħaħ jew le.

Naddaf sewwa ċ-ċestuni jew it-truck li ġġorr il-majjali fihom. Meta tinduna b'xi mard, warrab il-maħsusin, naddaf sewwa u tmurx minn fuq il-morda għal fuq dawk li jkunu f'saħħithom.

Il-ġrieden jistgħu jġorru l-mard u għalhekk eqridhom. La ġġorrx il-majjali f'kaxex, ċestuni jew trucks li ġġorr il-laħam fihom. Għalli l-gaxin.

Dan li fissirtilkom jiswa biex jitħarsu l-majjali mill-mard iżda mhux biżżejjed dan kollu. Hemm bżonn li wieħed iħares lill-qżieqeż għal ħajjithom kollha, jiġifieri l-qżieqeż tas-simna jitħarsu mil-ftama salqatla; il-majjali tal-ksiba jitħarsu mill-ftama sakemm tibqa' trabbi minnhom. Dana l-lum jista' jsir l-għaliex hemm tilqima tassew tajba li tħares lill-majjali għal żmien ta' sitt xhur. Għalhekk il-majjali għall-qatla tagħtihom tilqima waħda biss għaliex fi żmien sitt xhur fuq il-ftama jkunu waslu għall-qatla, u lill-majjali tal-ksiba tagħtihom tilqima kull sitt xhur. It-tilqim fiż-żgħar għandu jsir ġimagħtejn fuq il-ftama u tingħata biss lill-majjali fejn ma jkunx hemm mard.

It-tilqima mhix għalja—tiswa dwar xelin u nofs kull ras—u kif fissirtilkom hija ta' siwi kbir għaliex biha tista' twassal il-qażquż għall-qatla.

It-trobbija tal-majjali hija ta' ġid kbir kemm għall-biedja kif ukoll għall-pajjiż.

Tabbandunawhiex.

TILQIM LILL-MAJJALI

Nixtiequ ngħarrfu lil dawk kollha li beħsiebhom ilaqqmu lill-majjali li għandhom, sabiex jagħmlu applikazzjoni għal dan it-tilqim mill-aktar fis li jistgħu. Din l-applikazzjoni għandha ssir lit-Tabib Prinċipali tal-Biċċerija, il-Marsa.

Ir-raġuni li minħabba fiha qegħda tinħass il-ħtieġa sabiex l-applikazzjonijiet isiru mill-aktar fis hija minħabba l-fatt li meta din it-tilqima tkun għadha friska tkun ta' siwi akbar u għalhekk ma jinżammux ħażniet kbar tat-tilqim iżda qegħdin jiġu ordnati dawk il-kwantitajiet skond ma jkollna talba għall-konsum tagħhom.

QXURA BLA RAZZJON

Ngħarrfu illi mit-Tnejn, 28 ta' Marzu, 1949, sakemm joħroġ avviż ieħor, i-qxura hija mneħħija mir-razzjon.

IL-QAGHDA TAL-ĠWIE

MA' tul is-sena li għaddiet il-q
da tal-ġwież f'Malta tjiebet
na fuq is-sena ta' qabel. L-in
tazzjoni kienet ikbar ħafna u l-
zijiet orħos.

In-nixfa li kellna kienet il-kaġun
importazzjoni żdiedet l-għaliex f'
kellna nuqqas ta' ġwież lokali u għa
dar. Htija ta' hekk ġie importat akta
għall-bhejjem tal-ħalib iżda l-prez
kienu wisq orħos. Ma' tul is-sena 194
portajna inqas xgħir u żerriegħa ta
ton minn qabel il-gwerra billi x-
iservi l-aktar biex jintgħalef liż-żwi
li dawn naqsu ħafna u ż-żerriegħa
qoton kienet tiġi użata l-aktar biex
tgħalefi lill-barrin lil kienu jiġu għall
la, u li l-importazzjoni tagħhom n
ħafna milli kienet qabel il-gwerra.

Fl-aħħar tas-sena 1947 kien ikkal
li kellna 2,350 tunnellata ġwież maħ
fil-Gżejjer fil-waqt illi fl-aħħar tas-se
għaddiet ġie ikkalkulat li kellna ħ
ta' mhux inqas minn 11,100 tunnella

Il-prezzijiet bil-qantar fl-aħħar ta'
ċembru 1948 imqabblin mal-prezzijie
bidu ta' l-istess sena kienu jvarjaw
sejrin infissru hawn taħt:

	Jan. 1948	Dic.
Ful	72s/3d	40s
Qaraboċċ	87s/6d	38s
Ċiċri	72s/3d	45s
Xgħir	71s/0d	48s

INKUBATURI IRONCLA

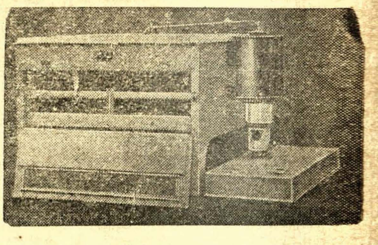

Ta' 50 bajda: £12 — Ta' 100 bajda:
— Ta' 150 bajda: £15. 15.
GHALL-KAPSULI, FTEJJEL,
TERMOMETRI, RAMMIJIET
U SPARE PARTS OHRA IRRIKO
FILGHAXIJA GHAND:
M.C. BORG CARDONA,
65, PRECA STREET — LIJA.

WIRJA KBIRA TA' TJUR U FNIEK

IL-WIRJA li tagħmel kull sena l-Għaqda Nazzjonali ta' Tjur u Fni sejra ssir fil-Ġonna ta' Sant'Anton, fis-7 u t-8 ta' Mejju li ġej.

Ebda msieħeb fil-Għaqda ma jkun jista' jikteb l-annimali għall-Wirja je waqt il-kitba ma jkollux fuqu l-biljett tas-sħubija għas-sena 1949. Iż-żmien t kitba jagħlaq fit-30 ta' April 1949, f'nofs in-nhar. Inwissu lil kulħadd illi l-gag tal-għasafar ma jistgħux ikunu iżgħar minn 12″ × 10″ × 8″.

Ngħarrfu li din is-sena minbarra t-tjur u l-fniek ta' ġmiel liema bħalu li ġ mill-Ingilterra u minn pajjiżi oħra ser ikun hemm ukoll fil-Wirja għadd kbir t klieb mill-isbaħ razez. Il-Club Malti tal-Klieb, li huwa fergħa tal-Għaqda N zjonali ta' Tjur u Fniek, qiegħed jagħmel ħiltu kollha flimkien mal-Għaqda bi din l-ewwel wirja tal-klieb ġewwa Malta tirnexxi tassew suċċess kbir.

Il-Hidma tad-Dipartiment tal-Biedja

(Ikompli mill-ewwel faċċata)

Xtieli ta' ħxejjex tal-kċina	60,880	xitla
Qaqoċċ	15,486	waħda
Silla	2,174	qatta
Brinġiel	1,118	waħda
Tiben	330	ħemel

Dawn in-numri li ġejjin juru l-għadd ta' bhejjem u tjur li kien hemm fl-1 ta' Ottubru 1947, u kemm laħaq il-għadd ta' l-istess bhejjem u tjur fil-15 ta' Marzu, 1949:

	1 ta' Ottubru 1947	15 ta' Marzu 1949.
Żwiemel	5	6
Majjali	131	424
Nagħaġ	25	30
Mogħoż	16	86
Tiġieġ, Dundjani	1906	3892
Papri Fniek	70	230
Total	2153	4758

L-uċuħ tar-raba' li qegħdin bħal issa jiġu kultivati fil-Qasam tal-Gvern, l-Għammieri, huma dawn:

	Tmien
Silla	14
Qamħ	6
Xgħir	9
Gulbiena	4
Lucerne jew nifel	8
Dwieli Amerikani	2
Ful	5
Piżelli	3
Qara' bagħli	2
Pastard	12½
Hass	½
Kaboċċi	5
Spinaċi	1½
Qaqoċċ	9
Basal	4
Karrotti	1½
Pitravi	2½
Patata tar-rebbiegħa	18
Tursin	1
Xtieli	1½
Tewm	1

Taħt il-Kap (ċ) jistgħu jiġu msemmija l-ħidmiet li qegħdin isiru mis-sezzjoni tal-ġonna pubbliċi u siġar li huma ta' ħtieġa għal ġid tal-poplu kollu u li ma għandhomx jitqiesu bħala ħidmiet ta' profitt, għalkemm wieħed qiegħed jagħmel kull ma jista' sabiex minn din is-sezzjoni jinġabru kemm jista' jkun flus biex ipattu għall-ispiża. Din il-fergħa hija responsabbli biex iżżomm fi stat tajjeb 25 ġnien pubbliku u mxietel fuq medda ta' madwar 460 tomna raba'.

Il-ħidma ta' din il-fergħa li qiegħda tagħmel sehem mid-Dipartiment tal-Biedja tinsab l-aktar mixħuta fuq :—

a) Tkabbir ta' siġar ornamentali u xtieli biex jitħawlu fil-ġonna pubbliċi u f'imkejjen oħra kif ukoll biex minnhom jiġu mibjugħa lill-pubbliku.

b) Tnissil ta' siġar tal-frott biex jinbiegħu lill-bdiewa u lill-ġardinara.

ċ) Biex il-bdiewa u l-ġardinara jiġu provduti biż-żraġen tad-dwieli.

d) Miżgħera ta' fjuri biex jissebbħu l-ġonna.

e) Tħawwil ta' siġar ġodda fil-ġonna pubbliċi u f'imkejjen oħra.

f) Biex jiġu salati s-siġar li ġew milquta mir-rikostruzzjoni jew xogħol ieħor.

g) Tagħlim tekniku lill-pubbliku.

h) Taħditiet u tagħlim lill-apprentisti u ġardinara impjegati f'din i-fergħa.

Din il-ħidma hija aktar fid-deher meta nsemmu xi ftit figuri mill-bejgħ u mill-produzzjoni li saret fil-ġonna pubbliċi u fil-mixtliet ta' Malta u Għawdex, mill-1 ta' Ottubru 1947 sal-31 ta' Diċembru 1948.

Dwieli Amerikani	362,615	żraġen
Hxejjex għall-kċina	95,330	xtieli
Agrumi	33,293	tużżani
Frott	8.056	rtal
Siġar u xtieli	4,316	waħda
Siġar tal-frott	4,290	waħda
Siġar, xtieli u pjanti ornamentali li ġew imħawla fil-ġonna pubbliċi, fil-mixtliet u f'imkejjen oħra	2,481	waħda

Minbarra d-dħul ta' flus li sar mill-bejgħ ta' dawn l-oġġetti li semmejna, daħlu wkoll flus oħra mill-bejgħ ta' żrieragħ tal-fjuri, xtieli, pjanti fil-qsari, ħxejjex, fjuri u ħatab.

BAJD JEW HALIB?

Wieħed espert li jrabbi ħafna tiġieġ fisser li t-trobbija tat-tiġieġ tfendi wisq iżjed mit-trobbija tal-baqar għall-ħalib. Huwa jgħid li raġel wieħed jista' jlaħħaq ma' 1,200 tiġieġa meta jaħli magħhom nofs il-ħin li jkollu biss. Dawn l-1,200 tiġieġa ipproduċewlu b'£70 bajd fil-ġimgħa. Baqra tagħti ħalib b'£2. 12. 6d fil-ġimgħa u għalhekk skond dan l-espert Ingliż raġel li jinħela ma' 10 baqriet jagħmel profitt ta' £26. 5s. ħalib fil-ġimgħa.

Minn dan jilher li t-trobbija tat-tiġieġ tfendi wisq aktar.

L-GHASAFAR U L-BIEDJA

(S. J. Zammit)

IS-SUĠĠETT li sejjer nitkellem fuqu huwa aktarx diffikultuż, mhux għaliex ma sarx studju fuqu, iżda l-għaliex ġew imfissra ħafna opinjonijiet li ma jaqblux. Xi bdiewa tismagħhom igħidu li l-biedja tirnexxi aktar li kieku kellhom jinqerdu l-għasafar kollha. Sabiex immorru mill-ewwel għas-suġġett, nagħżlu bejn l-għasafar ħbieb tal-biedja u l-oħrajn li jiswew ta' ħsara, fil-waqt li nħallu barra taqsima kbira ta' għasafar li huma newtrali: jiġifieri li la jagħmlu ħsara u lanqas ġid.. Jeħtieġ li nifhehmu wkoll illi xi għasafar ta' kultant jagħmlu l-ġid fil-waqt li drabi oħra jwettqu l-ħsara u dan jiddependi aktarx mill-abbundanza jew l-iskarsizza ta' l-uċuħ.

Nibdew għalhekk sabiex naraw liema huma l-għasafar għedewwa tal-biedja u nħallu l-ħbieb għall-aħħar. Jiena naħseb li l-għasfur tal-bejt huwa l-uniku u l-aqwa għadu tal-biedja li għandna f'Malta. Iżda madankollu jiġu fuqu żmenijiet li l-għasfur tal-bejt ipatti fil-wisgħa l-ħsara li jagħmel billi joqtol u jiekol għadd kbir ta' insetti minn fuq l-uċuh.

Induru issa lejn il-għasafar li huma ħbieb tal-biedja minħabba l-ħidma fejjieda li jwettqu għall-uċuħ li nikkoltivaw. Hemm armata sħiħa minn dawn l-għasafar li huma lkoll ***għasafar tal-passa u li*** *kull fejn jiltaqgħu ma' insett jew dudu jibilgħuh, bħalma huma z-zakak, il-bufula, il-petirross u l-merill.*

Iz-zakak, il-bufula u l-petirross huma għasafar li jgħixu biss mill-insetti li jsibu.

Il-merill huwa aktarx dak l-għasfur li l-aktar iżur il-gżejjer tagħna. Dan il-għasfur iħobb wisq l-għekierex u l-bebbux u jeqred minnhom kwantità kbira; kulħald jaf kemm jagħmlu ħsara l-għekierex u l-bebbux fl-uċuh ikkultivati, u l-aktar fil-ġonna .

Il-kokka hija għasfur ieħor ta' ħtieġa tassew kbira billi din teqred ħafna ġrieden li dawn jagħmlu ħsara tant kbira fl-uċuh. B'danakollu l-kaċċaturi tagħna jisparaw fuq kull kokka li jilmħu. Din hija ħaġa li jmissha ġġib misthija fuqhom.

Jekk l-għasafar jikkunsmaw xi frott u żrieragħ ma tkunx ħaġa flokha li ngħidu li l-għasafar ikunu qegħdin iwettqu ħsara biss il-għaliex huma jikkunsmaw xi frott u żrieragħ wara li jkunu mlew żaqqhom bl-insetti li jsibu u b'hekk jeħilsu l-uċuh minn pesta kontinwa.

Kollox ma 'kollox l-għasafar li jżuru l-Gżejjer tagħna huma ħbieb tal-biedja u jwettqu ġid bla tarf billi jeqirdu kwantitajiet ta' dwied u insetti. Ninsabu lkoll kemm aħna fid-dmir li nħarsuhom mill-qerda u li nagħmlu ħilitna sabiex nipproteġġuhom.

Ma nistax inħambaq biżżejjed sabiex inħajjar lill-kaċċaturi kollha u l-aktar lit-tfal sabiex ma jeqirdux l-għasafar u sabiex iħarsuhom mill-qerda u jkunu l-ħbieb tagħhom bħalma huma jaħdmu għar-riżq materjali tagħna.

Tagħlim u Tagħrif

TJUR B'GĦAJNEJHOM MINFUĦIN

Meta t-tiġieġ ikollhom għajnejhom minfuħin sewwa jkunu ħadu xi riħ qawwi. Dan jista' jitfejjaq billi tgħaddas ras it-tjur fil-mistura li jisimha Deosan. Jekk l-għajnejn ikunu infjammati jkun jiswa ħafna jekk tqattrilhom f'għajnejhom ftit qtari ta' Protargol 2%, filgħodu u filgħaxija. Jekk in-nefħa ta' għajnejhom tkun ġejja minn xi tumur, ikun jaqbel li t-tjur jinqatlu għall-ikel.

BIEX ITTAJJAR QROQQA

Sikwit tasal xi mistoqsija minn xi wħud li jrabbu t-tjur f'xi bitħa li jkollhom tiġieġa li qagħdet qroqqa u ma jkollhomx x'jambuha. Biex ittajjar qroqqa jkun jiswa ħafna li t-tiġieġa titqiegħed f'gallinar bil-qiegħ tal-lasti kemxejn imbegħdin minnn xulxin u dan il-gallinar jew qafas jiddendel ma' xi ħaġa b'mod li jkun jista' jitbandal maċ-ċaqliq tat-tajra. Barra minn dan jinħtieġ ukoll li t-tajra tingħata ftit "Glauber salt" kull jum mat-tagħsida.

SALVAW IN-NOVELLI

Jekk tara li meta l-kanarina tkun biedet u qiegħda fil-bejta, il-kanarin billi jiddejjaq waħdu jibda jnittef ir-rix jew materjal tal-bejta biex itħajjar lil kanarina toħroġ, jaqbel li tneħħieh u tqiegħdu f'gaġġa għalih fejn il-kanarina ma tarahx. Qatt ma għandek terġa' titlaq il-kanarin mal-kanarina, f'dan il-każ, qabel ma n-novelli jkunu faqqsu u taru il-għaliex sikwit jiġri li l-kanarina ma tagħlifx biżżejjed lin-novelli u dawn imorru lura u fi żmien ġimgħa jmutu bil-ġuħ u jintilef kollox.

TJUR MORDA BIL-ĠIDRI

Wissejna kemm-il darba lil dawk kollha li jrabbu t-tjur sabiex ma jħallux li t-tjur tagħhom inaqqsu mill-produzzjoni tal-bajd u jmutulhom ukoll minħabba l-mard tal-ġidri. Id-Dipartiment tal-Biedja jlaqqam bla ebda ħlas it-tjur kollha kontra l-ġidri, billi tapplikaw lit-Tabib Prinċipali tal-Biċċerija; jonqos minnkom jekk ma tapplikawx. Meta l-marda tkun tfaċċat ittilqima ma tiswiex. Jekk il-marda tkun laħqet tfaċċat, mill-mitluf ħudu li tistgħu. Ħudu l-parir tad-Dipartiment tal-Biedja dwar kuri oħra. Tibqgħux trabbu t-tjur biex flok li tkabbru l-produzzjoni tal-bajd, titilfuhom bil-mard. L-akbar trux huwa dak li ma jridx jisma'.

ĦUDU ĦSIEB IS-SRIEDEK

Ma jistax ikollok bajd ta' l-aqwa kwalità għat-tfaqqis jekk ma jkollokx sriedek primi u f'saħħithom. Sabiex serduk ikun prim u f'saħħtu jeħtieġlu jiekol kemm imissu. Ħafna sriedek, flok li jieklu u jdabbru rashom meta t-tiġieġ jintgħalfu, jagħmlu aħjar minn xi nies u flok li jieklu huma u jgerrxu lit-tiġieġ, joqogħdu jħarsu lejhom jieklu u wara, jekk jifdal għalihom jersqu jlaqqtu xi ħaġa huma. B'hekk jiġri li fi żmien in-namra, is-sriedek jitilfu ħafna mill-enerġija tagħhom minħabba li ma jieklux kemm imisshom. Ikun jaqbel ħafna li qabelxejn jintgħalef is-serduk waħdu waqt li, biex ingħid hekk, in-nisa tiegħu jkunu għadhom magħluqin. Meta s-serduk jidra jiekol waħdu qabel it-tiġieġ, tkun salvajt is-serduk u jkollok l-aqwa bajd għat-tfaqqis.

WIRJA KBIRA
ĦXEJJEX, FJURI, FROTT U ĦUT TA, L-ILMA ĦELU

WAĦDA mill-wirjiet kbar li jsiru kull sena f'Malta hija l-Wirja kbira tal-Ħxejjex. Frott, Fjuri u Ħut ta' l-Ilma ħelu li tagħmel il-Malta Horticultural Society. Imħabba li l-istaġun hu daqsxejn bikri din is-sena, il-Wirja sejra ssir fit-23 u l-24 ta' April. Il-Ġonna ta' Sant Anton sejrin jiġu mżejnin bi stil modern. Kulħadd jaf illi din is-Soċjetà kull sena tbiddel l-istil tat-tiżjintal-Ġonna biex in-nies dejjem jaraw affarijiet ġodda.

F'din il-Wirja sejrin jidhru ħafna pjanti ġodda li għadhom qatt ma dehru f'Malta, u l-kompetizzjoni sejra tkun waħda mill-kbar nett. Is-Sibt mit-8 ta' filgħaxija sa nofs il-lejl ser ikun hemm luminazzjoni tal-Ġonna u Orkestra famuża, u bosta ħwejjeġ oħra li jiġu mgħarrfin iżjed 'il quddiem. Arranġamenti sejrin isiru biex jiġu murija 'films' bil-kulur dwar suġġetti sbieħ, u **fosthom film bil-kulur dwar il-Ħanfusa Colorado.** Lejla tassew ta' min ma jitlifhiex.

Din is-sena, fil-klassijiet tal-ħxejjex, sejrin jingħataw, barra mill-premjijiet tas-soltu, bandieri għall-bdiewa. Fost il-premjijiet sbieħ hemm diversi tazzi, fosthom tazza ta' £100 mid-Daily Mail, u minn jeħodha jżommha għal sena, iżda jirbaħ meta jirritornaha £25. Hemm ukoll Challenge Cup ta' £150 mogħtija mid-Daily Telegraph, u diversi premjijiet oħra.

Dawk kollha li huma interessati fil-Wirja, għandhom jiktbu lis-Segretarju, is-Sur Karm Zammit Marmarà, f'Villa Chelsea, Birkirkara, biex jirċievu l-programm tal-Wirja.

FTAKAR ID-DATA BIEX MA TONQOSX: IT-23 U L-24 TA' APRIL.

TWEĠIB GĦALL-MISTOQSIJIET

Lil *Ġużè Grima*, minn Kerċem: Mħ
billi tagħlef lit-tjur bl-abbundanza jk
ifisser li qegħdin jinżammu tajjeb; ħaf
tiġieġ li ma tantx ibidu ma tu lix-xitw
jiġrilhom hekk minħabba l-kwalità u
għamla tal-għalf. It-tagħsida qatt n
għandha tkun qisha ħelwa tat-tork mi
dik li tiġġebbed. It-tagħsida jeħtieġ
tkun imrammla; ma għandhiex tkun m
qugħa bl-ilma u għandek tħallat magħl
ħxejjex imqattgħin irqiq sabiex tvarja f
togħma. Dendel ukoll lit-tjur ħaxix fe
jlħquh jekk jaqbżu ftit għalih u d
isservihom ta' ħafna eżerċizzju meħtie
Agħti lit-tjur frak tal-qawwi (grit) kem
ikunu jixtieqqu.

Lil *Ġanni Muscat*, mill-Mosta: Ma h
wiex perikuluż li wieħed jagħżel għa
tfaqqis bajd miġbur minn wiżż ta' l-e
wel sena, iżda aktar ma t-tajra tkun kb
ra aktar il-bajd tal-wiżż ikun tajjeb għa
tfaqqis. Biex wiżżu jkun tajjeb għa
tgħammir jeħtieġ li jkun laħaq l-għom
ta' 'l fuq minn sena. Jekk titlaq wiżżu t
l-ewwel sena għall-ġbir ta' bajd għat-tfa
qis, ħafna mill-bajd miġbur għat-tfaqq
jista' ma jkunx ingallat.

Lil *Toni Grima*, mill-Mellieħa: Meta
tiġieġ jibqgħu ibidu bajd qoxra rat
għalkemm tkun saritilhom il-kura meħti
ġa, ikun meħtieġ li jitħallat mal-għa
tagħhom 5% ta' xaħx midħun u $1\frac{1}{2}$% t
żejt tal-ħuta. Jekk ma jiġux 'il quddie
ikun jaqbel aktar li t-tjur ta' din il-kw
lità jiġu mwarrba.

Lil *Ġużeppa Muscat* minn Ħal Qormi
Tant irnexxew it-tiġieġ Suwe d ta' Mal
illi pajjiżi barranin, 'il bogħod minn Għ
ritna qegħdin jitħabtu sabiex jixtru tiġi
Suwed Maltin u bajd tagħhom għat-tfa
qis ħalli jnisslu minnhom bla dewmie
It-tiġieġ Suwed ta' Malta ġew imnissl
mid-Dipartiment tal-Biedja ta' Malta ft
snin ilu. Fittxu kabbru t-trobbija tag
hom għaliex ifendu tassew.

Lil *Girgor Mejlak*, Għaxaq: It-twiss
jiet tagħna sabiex l-uċuħ tal-patata ji
bexxu filgħodu kmieni kienu qegħdin isi
bil-ħsieb li nolqtu żewġ għasafar b'ġeb
waħda. Il-Patologu tad-Dipartiment f
srilna illi meta nbixxu fil-għodu kmie
nkunu qegħdin inħarsu lill-pjanta tal-p
tata mill-marda tal-ġlata u fl-istess ħ
minn dik l-umdità qawwija li tagħmel
iljieli tax-xitwa u li taħtaf il-pjanta ma
tinbidel it-temperatura f'daqqa waħ
bit-tlugħ tax-xemx. Il-mistura Burduli
tħares lill-pjanta minn dawn iż-żewġ p
rikli f'daqqa waħda.

Lil *Duminku Vella*, mill-Ħamrun: A
tar ma l-bajd tad-dnudjani jkun qadi
aktar ma jkunx tajjeb għat-tfaqqis. Wa
tlitt ijiem li jinġabar il-bajd tad-dnudj
ni jkollok 10% li ma jibqax tajjeb għa
tfaqqis. Aktar ma l-bajd ikun frisk ik
dejjem aktar tajjeb għat-tfaqqis. Dan ji
għad għal kull bajd għat-tfaqqis.

Lil *F. Pulis*, minn B'kara: Jekk wi
ħed ikollu xi tiġieġa li denbha jkun i
mejjel ħafna lejn naħa waħda ma jkoll
għalfejn jaħseb li dik it-tiġieġa ma tbid
iżda b'danakollu dik it-tiġieġa tkun d
formi u qatt ma jaqbel li jinġabar minn
bajd għat-tfaqqis.